

Το τηλεκοντρόλ

«Οικογενειακή τραγωδία έλαβε χώρα χθες Σάββατο 8 Ιανουαρίου 2019 σε προάστιο της Έλενα, πρωτεύουσας της πολιτείας της Μοντάνα. Σύμφωνα με ρεπορτάζ της τοπικής εφημερίδας Daily Register, περίπου την 11η βραδινή εκδηλώθηκε φωτιά σε απομονωμένο σπίτι πολυμελούς οικογένειας, στα όρια της Λεωφόρου Γιορκ κοντά στις εργατικές εστίες. Εκείνη την ώρα βρίσκονταν εντός της οικίας μόνον ο παππούς, η γιαγιά και τα τρία τους εγγόνια, καθώς οι γονείς, ο Τσάρλι και η Μαρί Τζάκσον, οδηγός και καθαρίστρια αντίστοιχα στην τοπική βιομηχανία πλαστικών, είχαν βγει για να διασκεδάσουν με φίλους σε αίθουσα μπιλιάρδου δύο μίλια μακριά. Σύμφωνα με το πρώτο ανακοινωθέν της Αστυνομίας, η φωτιά εκδηλώθηκε στον χώρο της κουζίνας στο ισόγειο, αλλά γρήγορα εξαπλώθηκε σε όλο το σπίτι δίνοντας ελάχιστο χρόνο στα μέλη της οικογένειας, που ήταν συγκεντρωμένα στο σαλόνι βλέποντας τηλεόραση, να αντιδράσουν. Το μεγαλύτερο από τα τρία εγγόνια, ο εξάχρονος Μαρκ, πήρε τις δίδυμες τρίχρονες αδερφές

του από το χέρι και, μαζί με τη γιαγιά τους, πρόλαβαν να βγουν από το σπίτι. Εντός της φλεγόμενης οικίας παρέμεινε μόνον ο παππούς Τρέβορ Τζάκσον, 70 ετών, καθώς είχε σοβαρά κινητικά προβλήματα από τη θητεία του στο πόλεμο του Βιετνάμ. Σύμφωνα με την κατάθεση της γιαγιάς Λιζ Τζάκσον, 66 ετών, όταν ο μικρός Μαρκ, παρά το σοκ της στιγμής, αντιλήφθηκε πως ο παππούς του βρισκόταν ακόμα μέσα στο σπίτι, γύρισε πίσω προς την πόρτα, που δεν φαινόταν από τους καπνούς, προκειμένου να τον εντοπίσει. Οι γείτονες που μίλησαν στην Daily Register κάνουν λόγο για ιδιαίτερα στενή και τρυφερή σχέση μεταξύ παππού και εγγονού, αφού, με τους γονείς να απουσιάζουν σχεδόν όλη την ημέρα στο εργοστάσιο, περνούσαν πολύ χρόνο μαζί. Παρά την προσπάθεια της Λιζ Τζάκσον να συγκρατήσει τον Μαρκ, εκείνος πέρασε την πόρτα φωνάζοντας “Παππού! Έρχομαι να σε βοηθήσω!”. Λίγα δευτερόλεπτα μετά, η σκεπή τυλίχτηκε στις φλόγες, άρχισε να τρίζει πολύ δυνατά, μέχρι που, με έναν φοβερό κρότο, κατέρρευσε ισοπεδώνοντας την ξύλινη οικία. Όταν, ύστερα από μισή ώρα, έφθασαν οι πυροσβέστες και μπήκαν στο σπίτι, βρήκαν τον μικρό Μαρκ και τον παππού του στο πάτωμα, απανθρακωμένους και σφικταγκαλιασμένους δύο μόλις μέτρα από την πόρτα».

Έκλεισε την εφημερίδα, τη δίπλωσε και την α-

κούμπησε δίπλα του, στην άκρη του καναπέ. Πώς έχουν καταντήσει έτσι τα μίντια – ακόμα κι η αγαπημένη του, δήθεν σοβαρή, εφημερίδα! Κάποτε ασχολούνταν με τα ζέοντα θέματα, τώρα κυνηγούν την κυκλοφορία με το ντουφέκι και έχουν γεμίσει δακρύβρεχτες ιστορίες (κι ας έχουν συμβεί χιλιάδες χιλιόμετρα μακριά!) μπας και αγγίξουν έτσι τον αναγνώστη. Πού 'ναι η βαθιά ανάλυση της πολιτικής, η αιχμηρή άποψη για τα οικονομικά; Πού 'ναι οι ενδελεχείς έρευνες, οι μεγάλες αποκαλύψεις; Δεν ήταν έτσι τα πράγματα παλιά. Δεν μεγάλωσε έτσι, δεν ήταν αυτά τα πρότυπά του. Όχι, κάποτε υπήρχε επίπεδο. Και να 'ταν μόνο τα μίντια. Παντού παρακμή, διάολε! Το βλέμμα του έπεσε στο ρολόι τοίχου στη γωνία του σαλονιού – είχε πάει δύο η ώρα. Έψαξε το τηλεκοντρόλ. Άρχιζαν οι ειδήσεις.

Πού στην ευχή είναι το ρημάδι; Κάπου εδώ είναι – αφού πριν από λίγο το κρατούσε κι έκανε ζάπινγκ μέχρι που έκλεισε την τηλεόραση όταν άρχισε η ζώνη των κουτσομπολίστικων εκπομπών. Κάπου εδώ είναι, δεν μπορεί. Μήπως παρέπεσε κάτω από το κάλυμμα του καναπέ; Δηλαδή κάτω από το «κιλίμι», έτσι δεν το 'χε πει ο νεαρός δημοσιογράφος, εκείνος που είχε έρθει προ καιρού να του πάρει συνέντευξη για ένα οικονομικό σάιτ; Το είχε βάλει στη θέση του το βρομόπαιδο: « Όχι, μικρέ, δεν είναι κιλίμι, είναι cache-misère από εξαιρετικό ύφασμα». Το 'χε πάρει από το πατρικό του όταν πέθανε η μητέρα του – αποτελούσε ιδα-

νικό συνδυασμό: αφενός, ήταν αντικείμενο αξίας που απέπνεε αρχοντιά και άρμοζε στην αστική του καταγωγή, το οποίο επιδείκνυε με ανεπαίσθητο στόμφο στους επισκέπτες, εάν προφανώς είχαν στοιχειώδη καλλιέργεια και γούστο· αφετέρου, του επέτρεπε να κρύβει τους λεκέδες, και έτσι δεν χρειαζόταν να ξοδευτεί για να αλλάξει καλύμματα.

Όλο το διαμέρισμα το ίδιο μοτίβο ακολουθούσε. Το περσικό χαλί στο χολ, εμφανώς φθαρμένο, αλλά πώς θα μπορούσε να συμβαίνει διαφορετικά σε τέτοιο κειμήλιο, σωστά; Στην αντίκα κουνιστή πολυθρόνα, στο σαλόνι, έλειπαν δύο από τα οκτώ ξύλα της ράχης, έτσι την παρέλαβε ο πατέρας της μητέρας του όταν έφθασε η φορτωτική από τη Σμύρνη τον Ιούλιο του '22 – τον Ιούλιο, όχι τον Σεπτέμβριο, σοφός και διορατικός ο παππούς, είναι το γονίδιο. Όπως έλειπε κι ένα συρταράκι από το επιβλητικό σκρίνιο – δείτε όμως τα σκαλιστά μπρούντζινα χερούλια, τι τεχνίτες υπήρχαν κάποτε, τι μάστορες! Όπως είχαν φθαρεί επικίνδυνα και τα δύο από τα τέσσερα ποδαράκια της φαρδιάς μπερζέρας – πόσο βολικά είναι τα μπράτσα, τι αριστουργηματικό σχέδιο! Όπως έτριζε και το ανάγλυφο κεφαλάρι στο ξύλινο διπλό κρεβάτι των γονιών του – από βελανιδιά, σπάνιο κομμάτι, όχι ό,τι κι ό,τι.

Έμενε σε ένα άνετο τριάρι. Δεν χρειαζόταν παραπάνω, αφού ζούσε μόνος του εδώ και καιρό. Ένα ωραίο ρετιρέ για να χαίρεται απρόσκοπτα

τον αττικό ουρανό που σκεπάζει την οικογένειά του από τον προ-προηγούμενο αιώνα – άσε που μάλλον είναι το μόνο που αδυνατούν να καταστρέψουν οι νεοέλληνες. Στη Βασιλέως Γεωργίου, σε έναν από τους παλαιότερους και τους πλέον ιστορικούς δρόμους των Αθηνών. Όχι από την πλευρά των Ανακτόρων – από την πλευρά του Παγκρατίου. Προς Θεού, δεν έχει καμία σχέση η επιλογή με τις περικοπές στις συντάξεις ούτε με τα ακίνητά του, τα οποία μένουν χρόνια τώρα ξενοίκιαστα, και πλέον οι φόροι τους τον εξοντώνουν. Όχι, από εδώ η Ακρόπολη φαίνεται καλύτερα, ειδικά στο ηλιοβασίλεμα. Άσε που βλέπεις και την ιστορική Σαλαμίνα κάποιες μέρες τόσο καθαρά σαν να 'σαι δίπλα, σημαντικό για έναν αρχαιολάτρη όπως αυτός – ενώ από το Κολωνάκι φαίνεται η Γλυφάδα. Τι σημαντικό έχει συμβεί ποτέ στη Γλυφάδα;

Μα πού στην ευχή έβαλε το καταραμένο το τηλεκοντρόλ; Πού να πρωτοφάξει, διάολε, έτσι αχούρι που 'ναι το σπίτι, με αντικείμενα διάσπαρτα στο πάτωμα, με τα χαλιά ζαρωμένα και τα πράγματα στο τραπεζάκι του σαλονιού ανάκατα, μαζί με εφημερίδες και βιβλία. Ο εγγονός του ήταν ο υπαίτιος, ναι, εκείνος έφταιγε – εκείνος ως συνήθως τα είχε κάνει όλα άνω κάτω προχθές το απόγευμα, στην εβδομαδιαία του επίσκεψη «στον παππούλη». Άκου «παππούλης» – αλλά τι να του πεις του μούλικου; Άλλωστε, υπήρχαν τόσα άλλα που τον εκνεύριζαν, όλα τα χαρακτηριστικά των μικρών

παιδιών, ειδικά εκεί γύρω στα έξι, όταν κουβαλούν, κυρίως τα αγόρια, ακόμα μέσα τους μια γερή δόση νηπίου. Η επιμονή, η ανυπομονησία, τα νεύρα, τα σαχλά αστεία, τα κλάματα με το παραμικρό, τα ψεματάκια, οι διαρκείς κουραστικές ερωτήσεις («γιατί παππούλη, γιατί παππούλη, γιατί παππούλη...» – έλεος!). Και η ασυνενοησία – έτσι, για να αισθάνεται ακόμα περισσότερο ότι με τα χρόνια δεν μπορεί πλέον να συνεννοηθεί με κανέναν.

Μόνο με την κόρη του. Μόνο με τη μοναχοκόρη του μπορούσε κάπως να συνεννοηθεί – σε γενικές γραμμές δηλαδή, απλώς πού και πού έβγαινε κάποια άκρη, κάτι ήταν κι αυτό. Μόνο σε αυτή είχε αδυναμία, ίσως επειδή εκείνη του 'χε ακόμα μεγαλύτερη – κάτι ήξερε και της έδωσε, μετά το Ζωή της μάνας του, και το Ηλέκτρα ως δεύτερο όνομα. Δεν τον πείραζε που του γκρίνιαζε συχνά, που τον μάλωνε ενίοτε – κι αυτός το ίδιο έκανε, αλλά στο τέλος την αποδεχόταν γιατί του ήταν αδιανόητο ότι θα μπορούσε ποτέ να την απορρίψει. Ακόμα και το μέγα σφάλμα της είχε συγχωρήσει: να κάνει ένα παιδί επειδή «έτσι», επειδή το ήθελε πολύ, επειδή σιγά σιγά τριανταπεντάριζε. Κι ας προέκυψε ως πατέρας ένας Τούρκος μπάρμαν στην Αλικαρνασσό, εκείνο το καλοκαίρι που η Ζωή πήγε διακοπές στην Κω και τελικά «την έβγαλε» απέναντι. Ένας παραμυθάς που στα τέλη Σεπτεμβρίου την ενημέρωσε ότι επιστρέφει στη γυναίκα και στα δυο του παιδάκια στην Άγκυρα.

Όχι, δεν τον πείραζε που το εγγόνι του ήταν νόθο, ούτε χαλάστηκε όταν είδε το «Αγνώστου πατρός» στο πιστοποιητικό γέννησης του Δήμου Αθηναίων, μήτε τον ενοχλούσε που ο μικρός ήταν μισός Τούρκος – αυτά είναι ξεπερασμένα πράγματα, άλλων εποχών, πρέπει να κοιτάμε μπροστά, ακόμα και οι (έστω κατά το ήμισυ) Μικρασιάτες. Όχι, δεν τον στεναχωρούσε που μπούκαρε η τουρκιά στην οικογένεια. Προς Θεού.

Να μην ξεχάσει να της πάρει το δώρο της, αυτήν τη μεγάλη οθόνη υπολογιστή που του 'χε ζητήσει πειστικά για να μπορεί να δουλεύει καλύτερα – δεν ήταν, λέει, καπρίτσιο. Του 'χε εξηγήσει πως οι γραφίστες χρειάζονται μέγα καμβά, σαν ζωγράφοι της ψηφιακής εποχής, έτσι του το είχε σερβίρει η πονήρω. Δεν έφτανε που της είχε παραχωρήσει το πατρικό διαμέρισμα στο Κολωνάκι ή που της πλήρωνε τη Βουλγάρρα που φρόντιζε το παιδί όταν αυτή πήγαινε σε επαγγελματικά ραντεβού ή έβγαινε να βρει συντροφιά τα βράδια – του 'κανε και μούτρα από πάνω τη στιγμή που τον είδε να αιφνιδιάζεται και να συνοφρυώνεται στο άκουσμα της «περίπου» τιμής του δώρου. Ας είναι. Σιγά που δεν θα πάρει στη Ζωή του ό,τι καλύτερο, σιγά που δεν θα φροντίσει το κορίτσι του. Απλώς είναι πολύ ακριβές αυτές οι οθόνες, διάολε, και δεν είναι εποχές για έξοδα. Πρέπει να το ψάξει, να πάει σε διαφορετικά καταστήματα, να βρει καμιά προσφορά – φτάνει να μη χρειασ-

στεί να κάνει παζάρια, δεν γινόταν μια σημαντική προσωπικότητα να μπει σε τέτοια διαδικασία, σε φθηνό διάλογο με έναν απλό πωλητή, πιθανότατα ένα μούτρο που θέλει να του πάρει τα λεφτά. Όχι, στη δική του οικογένεια δεν παζάρευαν. Δεν είχε χρειαστεί ποτέ. Ούτε τώρα θα χρειαζόταν. Ήταν βέβαιος. Ή σχεδόν.

Δεν έπρεπε να το αναβάλει άλλο, όφειλε να σηκωθεί από τον καναπέ, να περπατήσει μέχρι το υπνοδωμάτιο (χωρίς να πατήσει κάνα παιδικό παιχνίδι που μπορεί να ξέχασε εδώ το μπάσταρδο), να βγάλει τις πιτζάμες και να ντυθεί, να βάλει το ωραίο του σκούρο γκρι κοστούμι, μάλλον με γαλαζίο πουκάμισο, αυτό που το μονόγραμμά του αριστερά στο στέρνο είναι κεντημένο με μπορντό κλωστή. Να βρει και τη μεταξωτή μπορντό γραβάτα – κρίμα που δεν είχε και ποσέτ που να πηγαίνει. Ήλπιζε να υπάρχει στην ντουλάπα και κάποιο ζευγάρι μαύρα παπούτσια που να μη χρειάζεται λουστράρισμα. Μπορεί να τον τσάντιζε η κόρη του που τον δούλευε συχνά για την εμφάνισή του – άκου «γαμπρός», καμιά μέρα θα πει και «λιμοκοντόρος» – αλλά διατηρούσε την ψυχραιμία του, ή περίπου, και της εξηγούσε: μπορεί πια να ήταν ένας συνταξιούχος, να έβαινε προς νεόπτωχος μετά από τόσες μειώσεις κυρίων και επικουρικών, αλλά δεν έπαυε να έχει μια κάποια καταγωγή, μια κάποια πορεία, ένα κάποιο όνομα. Δεν έπαυε να είναι αυτός που είναι.

Ναι, έπρεπε να ξεκουνηθεί – σε λίγο ό-

μως, σε πέντε λεπτά, κάτσε να βρεθεί πρώτα το καταραμένο το τηλεκοντρόλ, μην το φάχνει όταν γυρίσει. Και να κάνει κι εκείνο το τηλεφώνημα που εκκρεμούσε, το 'χε γράψει και σε ποστ-ιτ για να μην το ξεχάσει, τώρα πάλι του διέφευγε – πού στην ευχή είχε καταχωνιάσει το χαρτάκι, ίσως το 'χε κολλήσει στο τραπεζάκι του τηλεφώνου. Σηκώθηκε και με αργά βήματα άρχισε να διασχίζει το σαλόνι, με τελικό προορισμό το χολ, εκεί όπου είχε τοποθετήσει τη βαριά μαύρη συσκευή με το υπέροχο παλαιομοδίτικο καντράν, μισού αιώνα τουλάχιστον, λάφυρο κι αυτή από το πατρικό του. Ο εγγονός του τρελαινόταν γι' αυτό το γιγάντιο τηλέφωνο. Όταν βαριόταν τα παιχνίδια του, άρχιζε να το περιεργάζεται, να παίζει με το καντράν, να προσποιείται ότι καλεί και περιμένει απάντηση, ενίοτε έφτιαχνε και διαλόγους – μερικοί ήταν κι ευρηματικοί, είχε φαντασία το σκασμένο. Όμως μια μέρα θα το καρύδωνε έτσι που της έβγαζε τα μάτια της συσκευής – σαν την άλλη φορά, που έπρεπε να τραβηχτεί στην Ομόνοια για να βρει μάστορα να του κολλήσει πάλι το σιδεράκι του καντράν που 'χε διαλυθεί από τη χρήση του μικρού Ούνου. Και του είχε κοστίσει και είκοσι ευρώ – δηλαδή θα ήταν τριάντα, μέχρι που τον είδε περίλυπο ο τεχνίτης κι έδωσε τη λύση: χωρίς απόδειξη. Έτσι, για να ταλαιπωρηθεί λίγο ακόμα, για να έχει τύψεις που τροφοδότησε τη φοροδιαφυγή.

Κοίτα σύμπτωση, το τηλέφωνο να χτυπήσει

Η τράπεζα

καθώς αυτός βάδιζε προς το χολ. Γύρισε το βλέμμα του προς το τραπεζάκι αναζητώντας ενστικτωδώς την πηγή του ήχου, ακόμα κι αν τη γνώριζε, κι ας του ήταν ανιαρά ή ενοχλητικά οικεία. Να το! Να το το ρημάδι! Εκεί το είχε αφήσει, δίπλα στη συσκευή – πώς στην ευχή έγινε αυτό, ένας Θεός ξέρει, μάλλον το είχε ακουμπήσει εκεί όταν αποπειράθηκε νωρίτερα να κάνει το τηλεφώνημα, πριν το αναβάλει, πριν το αφήσει για αργότερα, πριν το εναποθέσει στο ανακουφιστικό «μετά». Ποιος τον καλεί όμως τέτοια ώρα; Ποιος να 'ναι και τι να θέλει; Μήπως κάποιος δημοσιογράφος από κάποια εφημερίδα ή κανένα σάιτ; Ίσως από κανένα κανάλι, από κάποια πρωινή εκπομπή όπου αναλύεται η επικαιρότητα, δηλαδή βγαίνουν διάφοροι σε «παράθυρα» και φωνασκούν, και η τηλεθέαση είναι εγγυημένα υψηλή; Απάντησε στο τηλέφωνο με εντεινόμενη προσμονή – πιθανώς και με ολίγη από αυταρέσκεια. *Ναι, ο ίδιος – όχι, δεν ενδιαφέρομαι, είμαι ευχαριστημένος από τον πάροχό μου, άλλωστε δεν πολυχρησιμοποιώ το κινητό. Όχι, σας είπα, δεν είναι θέμα κόστους, δεν με ενδιαφέρουν οι προσφορές. Ακούστε, δεν μπορώ να σας αφιερώσω άλλον χρόνο – ξέρετε, δεν είναι κατάλληλη η στιγμή.*

Προφανώς και δεν είναι η κατάλληλη στιγμή. Βρέθηκε το τηλεκοντρόλ.

Το πλαστικό χρήμα τον άφηγε αδιάφορο. Όσο κι αν είχε αρθρογραφήσει επί δεκαετίες υπέρ της χρήσης του, όσο κι αν είχε εργαστεί για την καθιέρωσή του, όσο κι αν δεν γινόταν ποτέ ένας κορυφαίος οικονομολόγος να έχει διαφορετική άποψη, εκείνος ήθελε τα χρήματα του στο χέρι. Άλλη η ασφάλεια των μετρητών, ασυζητητί. Την κάρτα μπορεί να τη χάσει, το ATM ίσως να μη δουλεύει, άσε που γίνονται ένα σωρό απάτες, ειδικά στο ίντερνετ. Και χίλιες φορές καλύτερα η ανάληψη να γίνεται σε ταμεία, τα μετράει δύο και τρεις φορές, ενώ το μηχάνημα μπορεί να κάνει λάθος ή να είναι χαλασμένο. Ο ταμίας τού ενημερώνει και το βιβλιάριο, δεν είναι λίγο, καθόλου λίγο – να ξέρει, δηλαδή, ακριβώς πού πατά και πού βρίσκεται, σκέτος σελιδοδείκτης της ζωής, χωρίς αυτό θα ήταν εντελώς χαμένος. Πιάνει και λίγο τη κουβέντα ώσπου να ολοκληρωθεί η συναλλαγή, ειδικά εάν στο γκισέ είναι καμιά νόστιμη δεσποινιδούλα, λέει και καμιά εξυπνάδα ή πετάει καμιά λατινικούρα ελπίζοντας να καρπωθεί ένα βλέμμα θαυμασμού

που θα του φτιάξει τη μέρα. Δεν είναι δα και τόσο μεγάλη ταλαιπωρία η μετακίνηση για να πάει στην τράπεζα, ειδικά σήμερα που αποφάσισε να επισκεφθεί το υποκατάστημα το οποίο βρίσκεται απέναντι από την είσοδο της πολυκατοικίας κι όχι αυτό του Κολωνακίου δίπλα στο πατρικό του, εκεί που τον γνωρίζουν – είναι άλλωστε παλιός πελάτης. Δεν είχε κουράγιο σήμερα να περπατήσει ως εκεί πάνω – ούτε άλλες μέρες είχε ιδιαίτερη ενέργεια, αλλά πλέον, έτσι που κόπηκαν οι συντάξεις, δεν χρειαζόταν να πηγαίνει και τακτικά.

Γκρίνιαζε συχνά για τη σύνταξη – κάθε μέρα ξεκοκάλιζε τις οικονομικές σελίδες της εφημερίδας για να εντοπίσει στοιχεία που μπορεί να οδηγήσουν σε νέες περικοπές. Δεν είχε μάθει να ζει έτσι, διάολε – κάτι ο παχυλός μισθός του υποδιοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, κάτι τα ακίνητα της οικογενείας, κάτι οι συσσωρευμένες αποταμιεύσεις γενεών, ποτέ δεν είχε χρειαστεί να μετράει τα χρήματα. Και τώρα, με το μηνιαίο εισόδημα κατακρημνισμένο, τα ακίνητα ξενοίκιαστα και βαρέως φορολογούμενα, έτρωγε από «τα έτοιμα» – μέχρι που να τελειώσουν κι αυτά μια μέρα. Ενώ εάν είχε λαδωθεί; Αν είχε ανοίξει την παλάμη όλα αυτά τα χρόνια που διάφοροι πρόθυμοι επιχειρηματίες – κυρίως νεόκοποι, αμόρφωτοι αλγιάμπουρες, παιδιά της νέας Ελλάδας – έσπευδαν να τον δελεάσουν με υπέρογκα ποσά; Τότε δεν θα ήταν ο Αλκιβιάδης Παύλου – ναι, της γνω-

στής αθηναϊκής οικογενείας, και Αλκιβιάδης ολόκληρο, όχι Άλκης, ποτέ Άλκης. Τότε δεν θα ήταν ο εαυτός του, θα πρόδιδε τις αξίες του, τις γονεϊκές επιταγές, την κληρονομιά του – την υπερηφάνειά του. Γι' αυτό και μια φορά, σε ένα από τα πολλά περιστατικά, φώναξε δυνατά «Τι εννοείτε, κύριε; Αυτά δεν γίνονται εδώ, εμείς είμαστε καθαροί, κύριε!», για να τον ακούσουν πίσω από τις κλειστές πόρτες γραμματείς και παρατρεχάμενοι – έτσι, για να μην υπάρξει ποτέ καμία αμφιβολία. Όχι, δεν είχε σημασία ότι τότε είχε φουσκωμένους λογαριασμούς με υψηλές καταθέσεις, κι έτσι το δέλεαρ, το κίνητρο δεν προέκυπτε ζωτικό – ήταν θέμα αρχών, στάσης ζωής. Το ότι έπρεπε σήμερα να υφίσταται το θέαμα των απατεώνων συναδέλφων του, με ίδια ή και χαμηλότερη σύνταξη, να μοιράζουν τον χρόνο τους ανάμεσα στο Παρίσι, στο Λονδίνο και στο εξοχικό στις Κυκλάδες, ενώ αυτός πλέον κινδύνευε μια μέρα να πεθάνει στην ψάθα, δεν του προκαλούσε θυμό ή στεναχώρια ούτε τον έκανε να αμφιβάλλει για τις επιλογές του. Ναι, αυτό δεν συνέβαινε ποτέ. Σχεδόν ποτέ.

Έκανε λάθος που πήγε στο υποκατάστημα του Παγκρατίου, μέγα λάθος. Εάν δεν έχεις τριβή με την παρακμή, μπορείς να εκλάβεις μια τυχαία πρόσκρουση μαζί της ως εμπειρία, ή ακόμα και να τη σκηνοθετήσεις, να τη βιώσεις ποιητικά σαν παρατηρητής και μετά να επιστρέψεις στην κανονικότητα – όταν όμως σου την τρίβουν στη μούρη

απρόσμενα, όταν στην επιβάλλουν, γονατίζεις. Να, όπως στον εσωτερικό χώρο του υποκαταστήματος: το Κολωνάκι έχει αστραφτερό μάρμαρο κάτω – εδώ μόνο φθηνό, φθαρμένο μωσαϊκό που κάνει και μικρές, σχεδόν ανεπαίσθητες αλλά υπαρκτές λακκούβες. Εκεί έχει καναπέ για τους γέροντες στην αναμονή, στο Παγκράτι ξύλινους, φθηνούς πάγκους – εκεί ο φύλακας στέκεται σχεδόν προσοχή στην είσοδο, στο Παγκράτι χαριεντίζεται μιλώντας με την γκόμενα στο κινητό κι ύστερα χασκογελάει στέλνοντας μηνύματα. Στο κανονικό του υποκατάστημα έχει τζάμια στα ταμεία και ο χώρος μυρίζει λεβάντα, σε τούτο τα χωρίσματα είναι από πλέξι γκλας και βρομοκοπάει ο τόπος τσιγαρίλα από το γραφείο του διευθυντή, που περιφρονεί τον νόμο και φουμάρει το πουράκι του – ναι, το πουράκι του ο μπουρτζόβλαχος, ο αριβίστας που συμπεριφέρεται σαν πανίσχυρος μεγαλοπαράγων επειδή διοικεί ένα φωροκατάστημα. Στο Κολωνάκι, σου χαμογελούν και λένε καλημέρα, πεντακόσια μέτρα πιά μακριά σε μεταχειρίζονται σαν φορτικό επαίτη.

Αντίστοιχα, και οι μεσήλικες ή υπερήλικες πελάτες, αφού η ηλεκτρονική επέλαση στις συναλλαγές σήμαινε πως πλέον μόνο γερόντια επισκέπτονταν φυσικό κατάστημα – αυτός, στα εβδομήντα του, σήμερα ήταν το τζόβενο στην ουρά. Είχε συνηθίσει περιμένοντας να θαυμάζει κάποια μεστή εξηγτάρα, καλοστεκούμενη, φρέσκια από το κομμωτήριο, με τέλεια νύχια και μαλλιά, με σώμα

σχηματισμένο από πιθανότατα τρισεβδομαδιαία άσκηση με προσωπικό γυμναστή που ενδεχομένως προσέφερε ευρύτερη γκάμα υπηρεσιών – γι' αυτόν τον κόσμο όλα έχουν μία τιμή. Εξ ου και η ανεμελιά, το σκέρτσο, το «Συγγνώμη, μήπως σας πήρα τη σειρά; Ή είστε πίσω μου;», η αίσθηση ότι η ζωή είναι ωραία, ότι είναι ένα παιχνίδι. Σήμερα όμως η μπροστινή του, πιθανόν συνομήλικη με την Κολωνακιώτισσα, έδειχνε πατημένα ογδόντα, με το κίτρινο, ξεθωριασμένο μαλλί, αποφυάδα της άσπρης ρίζας, την γκριζα φούστα, το μάλλινο καλσόν, την κάτασπρη ζακέτα και τα μαύρα, τάλαιπωρημένα παπούτσια με το χοντρό τακούνι χάριν σταθερότητας στο βάδισμα και στην ορθοστασία. Το ίδιο περίπου κι οι άλλες έξι ηλικιωμένες κυρίες που προηγούντο στη σειρά, με το βιβλιάριο και την ταυτότητα στο χέρι, με τη γροθιά σφιγμένη και τις ανάγλυφες μπλε φλέβες στον καρπό να φουσκώνουν από κούραση κι ανυπομονησία.

Τι ωραία που θα ήταν εάν κάποιος τον αναγνώριζε – οποιοσδήποτε, κάποια κυρία από τα γραφεία ή ένας ταμίας, ή ακόμα κι αυτός ο ελεεινός διευθυντής. Να τον πλησιάσουν, να τον χαιρετήσουν με τον δέοντα θαυμασμό ή έστω σεβασμό, να τον πάνε σε ένα από τα γραφεία και να εξυπηρετηθεί ιδιωτικώς και αστραπιαίως. Δεν μπορεί, όλο και κάποιος πρέπει να διάβαζε την εφημερίδα όπου κάποτε αρθρογραφούσε, πάντα υπήρχε η μικρή φωτογραφία δίπλα στο όνομά του

– κι ας μην την άλλαξε ποτέ, με αποτέλεσμα να παραμένει για χρόνια πενηντάρης. Είχε σκεφτεί να στείλει μια καινούργια, ή έστω πιο πρόσφατη, αλλά δίστασε – η αντικατάσταση θα τον έκανε να φανεί στους αναγνώστες σαν να γέρασε δέκα χρόνια και βάλε μέσα σε μια νύχτα. Κι όταν το πήρε απόφαση, η κρίση είχε φουντώσει, και ο αρχισυντάκτης τού είπε ότι πλέον θα έπρεπε να γράφει δωρεάν συμπληρώνοντας, με τον λογιολογισμό του ημιμαθούς, πως η αμοιβή «εφεξής συνίσταται» στη δημοσιότητα που θα συνέχιζε να λαμβάνει μέσω της αρθρογραφίας του, πόσο μάλλον εφόσον φιλοξενείται σε έντυπο υψηλού κύρους. Πώς τόλμησαν – πώς τόλμησε ο διευθυντής σύνταξης, αυτός στον οποίο εκείνος είχε δώσει, προ εικοσιπενταετίας και βάλε, την πρώτη ευκαιρία στην οικονομική δημοσιογραφία, να μην τον καλέσει ο ίδιος, αλλά έβαλε το βλαχάκι τον αρχισυντάκτη να κάνει τη βρομοδουλειά. Όχι, μάλλον δεν είχε ελπίδα να τον αναγνωρίσει κανείς από την εφημερίδα – μήπως όμως από την τηλεόραση; Μπορεί εκείνη η απογευματινή εκπομπή για τη διεθνή οικονομία που έκανε προ ετών να κόπηκε ύστερα από δύο μήνες λόγω χαμηλής τηλεθέασης – ουδεμία έκπληξη με τέτοιον λαό, κι ύστερα ανθρωπιότητα ο κοσμάκης για τη χρεοκοπία – αλλά τα τελευταία χρόνια είχε συμμετάσχει ως προσκεκλημένος σε αρκετές εκπομπές. Ίσως έφταιγε που σχεδόν όλες του οι εμφανίσεις ήταν στην κρατική

τηλεόραση – άλλωστε, μόνο εκεί βρίσκει κανείς τα χρήσιμα πράγματα που δεν σηκώνει ο λαουτζίκος, δηλαδή τα ντοκιμαντέρ, την κλασική μουσική και, βεβαίως, τις εκπομπές για το παγκόσμιο οικονομικό σύστημα, τις τάσεις και τις εξελίξεις, τον ανά την υφήλιο αντίκτυπο. Εάν είχε εμφανιστεί πρόσφατα στα μεγάλα ιδιωτικά κανάλια, ενδεχομένως να είχε καλύτερη τύχη – αλλά αυτά δεν τον καλούσαν ποτέ πια, καθώς είχε βγάλει εδώ και πολύ καιρό το όνομα στην πιάτσα ότι ειρωνευόταν τους τηλεστάρ δημοσιογραφίσκους που έκαναν τους καμπόσους και πως διασκέδαζε να τους εκθέτει. Δικαίως είχε βγάλει αυτό το όνομα – όπως δικαίως τους εξέθετε και δικαίως το διασκέδαζε.

Πόσο διαφορετικά θα μπορούσαν να είναι τα πράγματα, πόσο αλλιώςτική η διαδρομή του – πόσο δικαιότερη η ζωή, εάν δεν βασίλευαν οι μέτριοι και μοχθηροί, εάν υπήρχε ένα αόρατο χέρι που θα τοποθετούσε τους αξιότερους, τους καλούς καγαθούς αυτόματα στην κορυφή, στον φυσικό τους χώρο δηλαδή. Αντ' αυτού, παρέμεναν στη δεύτερη σειρά χρήσιμα μυαλά για να υποστηρίξουν τους αχρείους, εγκλωβισμένα σε ένα σύστημα που τους βασάνιζε προσφέροντας μόνο ματαιώσεις – και παρ' ολίγον στέψεις. Τις θυμάται όλες, ειδικά τις κολοσσάιες – πώς θα μπορούσε να τις ξεχάσει; Την πρώτη φορά ήταν τέλη Ιανουαρίου, προ τριακονταετίας περίπου, ένα ηλιόλουστο πρωινό εν μέσω των Αλκυονίδων, από αυτά που

ανέλπιστα διορθώνουν τη μεθεορτική μελαγχολία που δεσπόζει από των Φώτων κι έπειτα, με το χλωμό μα διαυγές φως να ξεπλένει το γκριζο, να ζεσταίνει την ψυχή. Είχε κατηφορίσει με τα πόδια από το σπίτι στο Κολωνάκι προς το κέντρο, εκεί όπου στεγάζονταν όλα τα έντυπα της εκδοτικής επιχείρησης – ακόμα πιο καλοντυμένος απ’ ό,τι συνήθως, με το καλό του τουίντ σακάκι και την αγαπημένη του πλεκτή γραβάτα, είχε άλλωστε ραντεβού με τον εκδότη για να συζητήσουν ζητήματα του περιοδικού. Θέματα περιεχομένου και πολιτικής θέσης, θέματα ανασχεδιασμού του κασέ – αλλά και θέματα Προσωπικού, έτσι του είχε πει η γραμματέας όταν τον ενημέρωσε ότι το «Αφεντικό» ήθελε να τον δει. Είχε κλείσει εξαιρετικά η προηγούμενη χρονιά, με ρεκόρ κυκλοφορίας, διαφημιστικών εσόδων αλλά και νέα, υψηλότετου επιπέδου ύλη – και όλοι γνώριζαν τον ιθύνοντα νου, τον άνθρωπο που είχε σχεδιάσει και είχε υλοποιήσει τη στρατηγική, τον «πατέρα» της επιτυχίας. Δεν πείραζε που, ως αρχισυντάκτης, βρισκόταν τρίτος στην ιεραρχία, ήταν άλλωστε σχετικά νέος ακόμα. Αυτό που είχε πραγματική σημασία εντοπιζόταν στο ότι ουδείς αμφισβητούσε πως εκείνος προοριζόταν για διάδοχος του σπουδαίου πλην ηλικιωμένου διευθυντή του εντύπου όταν εκείνος θα αποφάσιζε να βγει στη σύνταξη.

Αυτό που δεν περίμενε ήταν ότι ο εκδότης, μετά την καλημέρα και τα σχόλια για τον καιρό,

θα του ανακοίνωνε ακριβώς αυτό: τη συνταξιοδότηση, την αποχώρηση – δηλαδή το κενό ηγεσίας, την τεράστια ευκαιρία. Αιφνιδιάστηκε και ένιωσε την καρδιά του να χτυπάει πιο δυνατά καθώς, με βραχνή φωνή, άρχισε να μουρμουρίζει την ελεγεία του διευθυντή – ναι, χαίνον το κενό όταν αποχωρεί ένας σοφός, ένας γίγας, σαν πνευματικός του πατέρα ήταν, έμαθε τόσο πολλά απ’ αυτόν, θα τον ευγνωμονεί παντοτινά και ελπίζει να μπορεί να τον συμβουλευτεί και στο μέλλον. Οι σφυγμοί επιτάχυναν όταν ο εκδότης ξεκίνησε να τον συγχαίρει για την εξαιρετική δουλειά, τα εντυπωσιακά αποτελέσματα της προηγούμενης χρονιάς και να αναφέρεται στην αξία του, στις δυνατότητές του, στο λαμπρό του μέλλον. Όταν ακούστηκε η μαγική φράση «Σε χρειάζομαι, Αλκιβιάδη», άρχισε λίγο να κοκκινίζει από την αμηχανία που προκαλούν τα κολακευτικά λόγια – και μετά, τη στιγμή που ο εκδότης επανέλαβε τη φράση, να φουντώνει ακόμη περισσότερο, από την πίεση που του ανέβαινε και έκανε τα αυτιά του να βουίζουν. Τον χρειαζόταν πολύ, του ήταν απόλυτα απαραίτητος – κάποιος έπρεπε να σταθεί δίπλα στον νέο διευθυντή, δηλαδή τον μέχρι σήμερα δεύτερο στην ιεραρχία, τον διευθυντή σύνταξης, και να τον υποστηρίξει με τις γνώσεις και ικανότητές του, δεν είναι τόσο σπουδαίος δημοσιογράφος αλλά είναι πιστός και φιλότιμος εργάτης του «μαγαζιού» τριάντα χρόνια ή παραπάνω και τώρα η επετηρίδα δείχνει

εκείνον. Παρέμεινε ανέκφραστος ενώ του ερχόταν να κλάψει από θυμό. Καθόταν βουβός ενώ ήθελε να μιλήσει – να πει ότι ο εν λόγω δημοσιογραφίσκος, ο μεσήλικας μέτριος συντάκτης ύλης, ο οποίος σταδιακά έγινε και στέλεχος (και τώρα, αν είναι δυνατόν, διάδοχος!), ήταν απλώς ο ρουφιάνος του αφεντικού, ο χαφιές του περιοδικού, στον οποίο ο ευπατρίδης διευθυντής ανέθετε μόνο μικροδουλειές, αφού γνώριζε ότι ήταν ανίκανος για κάτι παραπάνω. Έμαθε, έλεγε ο μασκαράς, το επάγγελμα στον δρόμο, το ρεπορτάζ δεν θέλει πτυχία, θέλει μαγκιά, κι αυτός ήταν ένας μόρτης της πιάτσας – δηλαδή ένας σιχαμένος, αγράμματος νταής. Και εφεξής γινόταν και το δεύτερο πιο μισητό του υποκείμενο στον κόσμο – το πρώτο θα ήταν, αμετάκλητα και παντοτινά, ο εκδότης. Άλλο «μισώ με μένος» και άλλο «μισώ αβυσσαλέα». Έχει μια κάποια διαφορά.

Εάν η πρώτη φορά τον τσάκισε, η τελευταία τον αποτελείωσε. Πάλι τέλη Ιανουαρίου, ξανά Αλκυονίδες, εκ νέου χλωμή αλλά κρυστάλλινη λιακάδα, πάντα εκκίνηση από το πατρικό, από τη ρίζα, και πορεία με ζωηρό πλην εγκρατές βάδην – μόνο που αυτήν τη φορά η κατάσταση απαιτούσε ακριβό κοστούμι, μεταξωτή γραβάτα και αρμοστό μαντίλι, άλλωστε το επιμελώς ατημέλητο σιλι του απέλειπε εδώ και καιρό. Έφθασε πέντε λεπτά νωρίτερα από την προκαθορισμένη ώρα, έφταιγαν η ένταση της προσμονής, η ανυπομονησία για τη

στέψη. Κοντοστάθηκε στο προαύλιο του Μαξίμου, γύρισε την πλάτη του στη μαρμάρινα σκαλοπάτια και κοίταξε προς τον Κήπο. Μπροστά του οι αμυγδαλιές και τα πεύκα, τα ξέφωτα και τα μονοπάτια, οι πρώτες του εικόνες, τότε που τον συνόδευε η γιαγιά του μετά το νηπιαγωγείο, κι αυτός την οδηγούσε σε απόγνωση με τα καμώματά του και τις σκανταλιές του, κρυμμένος για ώρα στους θάμνους ή πειράζοντας τους τσολιάδες, ακούνητους - αμίλητους - αγέλαστους, στην είσοδο του Κήπου. Κι αν μπροστά του απλωνόταν το βαθύ παρελθόν, η αφετηρία του, πίσω του ορθωνόταν το μέλλον, ο προορισμός του. Ναι, η σημερινή μέρα είχε προαναγγελθεί εδώ και δεκαετίες, η κατάληξη ήταν τόσο φυσιολογική, δεν χρειαζόταν καν πρόβα της σκηνης, των στιγμών που θα ακολουθούσαν. Η απάντηση ήταν έτοιμη χρόνια τώρα: προφανώς αποδέχεται την πρόταση και αισθάνεται το μείζον βάρος της ιστορικής ευθύνης – το να αναλάβει υπουργός Οικονομίας, πόσο μάλλον εξωκοινοβουλευτικός, και να θητεύσει δίπλα σε έναν πραγματικά μεταρρυθμιστή πρωθυπουργό, «όπως εσείς, κύριε πρόεδρε», συνιστούσε όχι απλώς μέγιστη τιμή, αλλά ιερό πατριωτικό καθήκον, για το καλό της χώρας, για το μέλλον του έθνους, για τα παιδιά μας, για τα εγγόνια μας.

Ευτυχώς που ο δερμάτινος καναπές ήταν δεόντως βαθουλωτός, και δεν μπορούσε ο κύριος πρόεδρος να προσέξει πως, καθώς άκουγε το «ξύλινο»

λογύδριο, βυθιζόταν όλο και περισσότερο ανάμεσα στα μαξιλάρια. Δόξα τω Θεώ που οι κουρτίνες ήταν ανοικτές και ο ήλιος έπεφτε στο πρόσωπό του ώστε να μη φαίνεται πόσο, με κάθε βαρύγδουπη φράση, με κάθε πομπώδη αποστροφή, μία χλώμιαζε και μία αναφοκοκκίνιζε. Ασφαλώς και είχε δίκιο ο πρωθυπουργός –αλίμονο, ποιος ήταν αυτός να αμφισβητήσει τις σκέψεις του ηγέτη– το υπουργείο Οικονομίας έπρεπε να πάει σε κομματικό στέλεχος, και δη από την κεντρία πτέρυγα, μας περιμένουν δύσκολα μέτρα και ψηφοφορίες στη Βουλή, χρειαζόταν κάποιος που να συνεννοείται με την αντιπολίτευση, ένας πραγματιστής που δεν την προκαλεί με ασκήσεις ιδεολογικής καθαρότητας, ένας μετριοπαθής αλλά και μετριοφρων που δεν κάνει τους αντιπάλους (αλλά και τους συμπαίχτες, μεταξύ μας, Αλκιβιάδη) να αισθάνονται ηλίθιοι κι αστοιχείωτοι. Αλλά και η θέση του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος συνιστά μέγα λάφυρο, τέτοιος θησαυρός οφείλει να χρησιμοποιηθεί σε πλαίσιο κομματικών ισορροπιών, να πιάσει τόπο, μη πάει στράφι – βεβαίως και καταλαβαίνει και, ακόμα περισσότερο, θαυμάζει την ιδιοφυή πολιτική σκέψη του προέδρου. Όπως και σαφώς προσυπογράφει ότι η κρισιμότερη θέση, αυτή με την πραγματική εξουσία, εκείνη που αρμόζει σε «μεγάλα μυαλά» και αποτελεί ζωτικό κόμβο στη νομισματική διακυβέρνηση και στη σταθερότητα της οικονομίας άρα και της πατρίδας είναι αυτή

του υποδιοικητή, που κάνει όλη την ουσιαστική δουλειά. Του ΥΠΟδιοικητή, του δεύτερου, του αναπληρωματικού – του αφανούς, του ηττημένου. Του καταδικασμένου να αφρίζει εφεξής στο άκουσμα της πρόθεσης «υπό», ορκίζόμενος να μην την ξαναχρησιμοποιήσει ποτέ. Εκτός εάν τούτο προέκυπτε υποχρεωτικό.

Όπως τώρα, με την ανάγκη για υπομονή, με την ουρά να μην προχωρά, με την ίδια γριά στο γκισέ εδώ και ένα τέταρτο να μετράει τα λεφτά της ξανά και ξανά, γκρινιάζοντας για τη σύνταξη, θέλοντας να πιάσει λίγο την κουβέντα με τον αμήχανο ταμία. Διάολε, ακόμα να τον αναγνωρίσει κάποιος – και βιαζόταν τόσο πολύ, έπρεπε να προλάβει τα μαγαζιά ανοικτά, σήμερα θα αγόραζε το δώρο της κόρης του, αρκετά το είχε αναβάλει, δεν πήγαινε άλλο πια, πλησίαζε η μέρα, δεν γινόταν να αστοχήσει κι εδώ. Και μιας και θα τραβιόταν μέχρι το πολυκατάστημα με τα ηλεκτρονικά, μήπως να έπαιρνε και ένα τάμπλετ για τον εγγόνο του ώστε να μην τον ζαλίζει όταν η μάνα του τον αφήνει στον παππού; Ίσως να του αγόραζε και ακουστικά, μην ακούει τους θορύβους από τα κινούμενα σχέδια ή από αυτά τα σαχλά βίντεο στο ίντερνετ. Καλή ιδέα, φθάνει να βρει τίποτα φθηνές κινέζικες συσκευές και μαζί το σθένος, την αναίδεια να ζητήσει κι άλλη έκπτωση – δεν βγαίνει αλλιώς, επιβάλλεται η σύνεση, αντενδείκνυνται οι υπερβολές.

Καθώς στεκόταν ακίνητος στον θαλαμίσκο

ασφαλείας, ανάμεσα σε δύο πόρτες, αναμένοντας την έξοδο, αισθάνθηκε τόσο ανακουφισμένος, αλλά και τόσο περήφανος που νωρίτερα κρατήθηκε και δεν έβρισε κατάμουτρα τον αγενή ταμία, το γαϊδούρι που τόλμησε να του απευθυνθεί στον ενικό, σε αυτόν τον φρικτό, εύκολο ενικό που διάβρωνε σαν αρρώστια τα πάντα στη ρημάδα τη χώρα. Ο ενικός δεν ήταν αριθμός, ήταν σύφιλη – το πίστευε ακράδαντα αυτό. Όμως όσο άξεστα κι αν φερόταν ο υπαλληλάκος, εκείνος θα παρέμενε εγκρατής και μετρημένος, έστω λίγο είρων – πάντως με τίποτα δεν θα ξεσπούσε απότομα, όπως τόσο θα ήθελε, γαμώτο, φωνάζοντας στη μούρη του κωλόπαιδου «ΞΕΡΕΙΣ-ΠΟΙΟΣ-ΕΙΜΑΙ-ΕΓΩ-ΡΕ!». Δεν του το επέτρεπαν οι τρόποι του, η αγωγή του – και ο φόβος για το κενό βλέμμα του ταμία, για το «όχι».

Περπάτησε βιαστικά μέχρι το φανάρι κι άρχισε να ελέγχει την κίνηση, να κοιτά δεξιά κι αριστερά, έτοιμος να περάσει με φόρα τη διάβαση – και μετά πάγωσε. Στάθηκε ακίνητος, με τα μάτια καρφωμένα το έδαφος καθώς η αναπνοή του επιτάχυνε, όπως κι οι σφυγμοί του. Αισθάνθηκε τα πόδια του βαριά, ένιωσε και μια μικρή ζαλάδα, μαζί και μια υποψία τάσης προς εμετό. Καθώς τον κυρίευε ο πανικός, άρχισαν να τσούζουν τα μάτια του, να υγραίνουν και να ξεχειλίζουν. Είχε ξεχάσει να ενημερώσει το βιβλιάριό του.

Το σούπερ μάρκετ

Του ήταν γνώριμη η αίσθηση της σταγόνας που ξεχειλίζει το ποτήρι, της στιγμής που μια χρόνια κατάσταση, μια συνεχής όμως συχνά ανεπαίσθητη δράση, φθάνει στο φυσικό της όριο και προκαλεί νομοτελειακά την αντίδραση. Την είχε βιώσει επανειλημμένως στη ζωή του, στη δουλειά, στην οικογένεια, στις φιλίες και στις σχέσεις του. Τόσο που αναγνώριζε τον σιωπηλό θυμό που αρχίζει να κοχλάζει, την πεποίθηση ότι κάτι πρέπει να λήξει, ότι επιβάλλεται να δοθεί μία λύση. Όπως τώρα που ο εκνευρισμός του φούντωνε, την ώρα που καθόταν ακίνητος και κοιτούσε επίμονα τον εαυτό του στον καθρέφτη – όσο δηλαδή φαινόταν από το σώμα του, καθιστός όπως ήταν, πάνω από το ύψος του νιπτήρα κι όσο από το πρόσωπό του ξεχώριζε ανάμεσα στο μπουκαλάκι του σαμπουάν, σε αυτό του αφρού ξυρίσματος και στο πλαστικό ποτήρι με τα οδοντικά και το ξυραφάκι, όλα αυτά που είχε επιμελώς τοποθετημένα στη γυάλινη εταζέρα πάνω από το λαβαμπό. Δεν μπορεί να συνεχιστεί αυτή η κατάσταση, δεν πάει άλλο – δεν γίνεται να συσσωρεύονται έτσι οι αναβολές και να βρίσκεται

ξαφνικά σε αδιέξοδο, να μην μπορεί να κουνηθεί. Ναι, είχε έρθει η ώρα για δράση – έπρεπε επιτέλους να πάει στο σούπερ μάρκετ. Είχε τελειώσει και το τελευταίο χαρτί υγείας.

Η αλήθεια είναι ότι τα καμπανάκια χτυπούσαν για μέρες – το τελευταίο σαπούνι που ξετύλιξε προ διημέρου, το τελευταίο (σχεδόν άδειο πια) μπουκάλι κόκκινο κρασί στον πάγκο της κουζίνας, το τελευταίο πακετάκι από έτοιμες εργένικες σούπες που άνοιξε σήμερα το μεσημέρι. Ακόμα και η φέτα ήταν στα τελευταία της, κι ας είχε την εμμονική συνήθεια να τρώει πάντα το μισό απ' όσο είχε μείνει, λες και θα σωνόταν εάντα γεύματα ακολουθούσαν αντίστροφα εκθετικό μαθηματικό κανόνα, λες και η φέτα συνιστούσε οικονομετρικό φαινόμενο. Έπρεπε να παλουκωθεί και να κάτσει να γράψει την καταραμένη τη λίστα, όσο κι αν βαριόταν, όσο κι αν φοβόταν πως πάλι θα ξεχάσει κάτι, όσο κι αν δεν μπορούσε να συνηθίσει ότι έπρεπε εκείνος –Εκείνος!– να ασχοληθεί με τόσο τετριμμένες ασκήσεις. Άλλωστε, κάποια πράγματα δεν μαθαίνονται από κάποια ηλικία κι έπειτα, σημαίνουν μόνο ταλαιπωρία και ενίοτε απογοήτευση. Δεν ήταν δική του δουλειά τούτη, με δαύτα ασχολείτο εκείνη. Όχι η μακαρίτισσα, όχι η συγχωρεμένη – σιχαινόταν αυτές τις λαϊκές εκφράσεις που κουβαλούσαν μέσα τους το μοιρολόι. Η απούσα – αυτό μάλιστα.

Παρόλο που μεγάλωσαν σε απόσταση

πεντακοσίων μέτρων, γνωρίστηκαν στο Λονδίνο, πρωτοετείς στο πανεπιστήμιο – όχι στη φοιτητική εστία, αφού μόνο εκείνη έμενε εκεί, αυτός απολάμβανε το μικρό στούντιο στο Τσέλσι που του νοίκιασαν οι γονείς του. Όπως εκείνη μεγάλωσε στο Παγκράτι, αυτός στο Κολωνάκι. Εκείνη πήγε σε δημόσιο σχολείο, αυτός σε ιδιωτικό. Εκείνη έκανε φροντιστήριο με άλλους είκοσι δύσμοιρους για τις εισαγωγικές στην Αγγλία, αυτός ιδιαίτερα μαθήματα στο σπίτι. Εκείνη πέρασε με υποτροφία, αυτός κι οι γονείς του δεν ασχολήθηκαν καν με θέματα που δεν τους έκαναν καμία απολύτως διαφορά. Μία Βασιλέως Κωνσταντίνου τους χώριζε από τη μέρα που γεννήθηκαν, μόνο που τούτη η λεωφόρος σήμαινε πολλά περισσότερα από έξι λωρίδες και μερικά τετραγωνικά μέτρα ασφάλτο. Τάφρος ήταν και χώριζε τη μέση από την ανώτερη τάξη. Τάφρος που χώριζε την κοινή ζωή τους μέχρι την ύστατη της πνοή.

Θυμόταν ακόμα τις πρώτες τους κουβέντες, τη στιχομυθία της γνωριμίας έξω από το κεντρικό αμφιθέατρο – «Κι εσείς Έλληνας;» τον είχε ρωτήσει, του είχε κάνει εξαιρετική εντύπωση ο πληθυντικός, έδειχνε σωστή ανατροφή. Μπορεί να σήμαινε και θαυμασμό, αφού την είχε προσέξει να τον παρατηρεί στην καφετέρια της σχολής όταν διάβαζε τους *Financial Times* στα μεσημβρινά διαλείμματα και συζητούσε σε άπταιστα αγγλικά με τους Βρετανούς συμφοιτητές του. Ένωθε το

βλέμμα της ακόμα εντονότερο όταν ανέβαζε τον τόνο της φωνής του, δηλαδή όταν προέκυπταν διαφωνίες στο τραπέζι του – ανεξαρτήτως θέματος, από την εφαρμοσμένη οικονομετρία έως τη στάση της βρετανικής κυβέρνησης απέναντι στη Χούντα των Συνταγματαρχών στην Ελλάδα. Κρεμόταν από τα χείλη του, τόσο ως λαθρακροάτρια από διπλανό τραπέζι όσο, αργότερα, και ως συνδαιτυμόνας, καθήμενη δίπλα του όταν εκείνος την είχε επιβάλει για τα καλά στην αντροπαρέα – έτσι, απλά γιατί μπορούσε, διότι είχε κλειδώσει ως φυσική συμπεριφορά την αβίαστη υπεροχή επί της ομήγυρης, τη νεκρή ζώνη ανάμεσα στο χάρισμα και στην έπαρση.

Πρωτοφιλήθηκαν ένα χειμωνιάτικο Σαββατόβραδο, λίγο πριν από τα μεσάνυχτα, μερικά μέτρα έξω από ένα ακριβό γαλλικό εστιατόριο δίπλα στο Πικαντίλι, εκεί όπου την κάλεσε για δείπνο ώστε να κάνει επίδειξη γαλλικών μιλώντας στον μετρ – με σκοπό να την αισθανθεί γοητευμένη, να τονωθεί το ηθικό του, να βρει το κουράγιο να σκύψει για το φιλί. Δεν χρειάστηκε ποτέ: ζαλισμένη όπως ήταν με το κρασί, πρώτη εκείνη τον αγκάλιασε σφικτά και τον φίλησε – ίσως διότι όσο αυτός μες στο μυαλό του παλινδρομούσε διαρκώς για το τι, ποια και πώς την ήθελε, εκείνη ήταν απολύτως βέβαιη για τη ζωή που επιζητούσε και για το ποιος μπορούσε να της την προσφέρει. Μπορεί να ανακουφίστηκε που δεν χρειάστηκε να κάνει αυτός την αρχική κίνηση, μπορεί να χάρηκε που,

μετά από φλερτ μηνών, επιτέλους τα έφτιαξαν, αλλά κάπως ενοχλήθηκε από την έλλειψη συστολής, από την επιθετική της ερωτική πρωτοβουλία – το ίδιο κι ακόμα περισσότερο μερικές εβδομάδες αργότερα, το βράδυ που έκαναν έρωτα για πρώτη φορά και συνειδητοποίησε ότι δεν ήταν παρθένα. Όταν του εξομολογήθηκε ότι είχε πλαγιάσει με έναν τελειόφοιτο συμμαθητή της από το Δημόσιο Παγκρατίου, έναν κομμουνιστή από τον Βύρωνα με πατέρα έγκλειστο στον Ωρωπό, προσποιήθηκε πως δεν ενοχλήθηκε καθόλου – άλλωστε, η γενιά τους επαναστατούσε απέναντι σε πολλά, ξεκινώντας από τον πουριτανισμό των γονιών τους. Καλά είχε κάνει, βέβαια, αφού το ήθελε, γιατί να καταπιεστεί το κορίτσι από αναχρονιστικές αντιλήψεις, μη συζητάμε τα προφανή. Αυτά έλεγε με τον περίσσιο στόμφο του αμούστακου σοφού· και μετά σιωπούσε, χωρίς να ψιθυρίσει ότι, παρότι από βενιζελική οικογένεια άρα αντιχουντικός, εάν το πετύχαινε ποτέ αυτό το κομμούνι στον δρόμο θα το 'σχιζε στα δύο. Ή, ακόμα καλύτερα, θα φώναζε την Ασφάλεια να το σβερκώσουν και να το στείλουν στη Γυάρο.

Η φωτογραφία που πάντα τον ιντρίγκαρε, αυτή στην οποία εστίαζε όταν στεκόταν μπροστά στο σκρίνιο, ήταν από την αποφοίτησή τους, κι οι δύο πηγαία χαμογελαστοί φορώντας τις τηβέννους τους μπροστά στη κεντρική πύλη του πανεπιστημίου. Δεν τον κέντριζε τόσο η αφελής αθωότητα

της νιότης όσο η εικόνα μιας παράδοξης ισότητας – η πρώτη και μοναδική φορά που στέκονταν ίσοι μπροστά στη ζωή, και οι δύο απόφοιτοι σπουδαίας ευρωπαϊκής σχολής, αμφοτέρω αριστούχοι, με το ίδιο χαμόγελο που περιέκλειε υπερηφάνεια, αυτοπεποίθηση και αισιοδοξία, κι όλα αυτά καλυμμένα από ένα αόρατο πέπλο ελαφράς ύβρεως. «Ίσοι, τι περίεργο...» μονολογούσε ενίοτε με το βλέμμα καρφωμένο στη μεγάλη ασημένια κορνίζα – βοηθούσε και η τήβεννος, μέγας εξισωτής όπως κάθε στολή, όπως στα νεοσύλληκτα φανταράκια που φαντάζουν πανομοιότυπα είτε προέρχονται από το Κολωνάκι είτε κατοικούν στα βουνά, είτε κατέχουν διδακτορικό είτε διά της βίας τελείωσαν ένα κάποιο γυμνάσιο. Ακόμα και στο μπόι φαίνονταν ίδιοι, διάολε, αφού, λίγο πριν ο φωτογράφος δώσει εντολή για χαμόγελο και ακινησία, εκείνη μετακινήθηκε και ανέβηκε ένα σκαλοπάτι στη μαρμαρίνη σκάλα της πύλης όπου ήταν παρατεταγμένοι όλοι οι αποφοιτούντες. Τελευταία στιγμή, λίγο πριν το φλας φωτίσει το συννεφιασμένο λονδρέζικο απόγευμα, ακούμπησε το μάγουλο της στο δικό του. Ίσοι και ερωτευμένοι.

Σίγουρα περισσότερο ερωτευμένοι απ' ό,τι στη φωτογραφία του γάμου τους, έξω από τον Άγιο Διονύσιο Αρεοπαγίτη, ένα ζεστό ανοιξιάτικο απόγευμα. Εκείνη τρισευτυχημένη, με το διάπλατο χαμόγελο που κόντευε να χαλάσει το μακιγιάζ, κατακτητής ενός στόχου ζωής, ύπαρξη που προ-

βιβάστηκε σε υψηλότερη σφαίρα. «Κυρία Δανάη Παύλου» – ναι, Δανάη, όχι Σπυριδούλα ή Παρασκευή σαν τις γιαγιάδες της, ήξεραν τι έκαναν οι γονείς της όταν τη βάπτισαν, η φιλοδοξία κληροδοτείται. Αυτός μειδιών παιχνιδιάρικα, εύχαρης που ολοκληρώθηκε άλλο ένα βήμα στη σχεδιασμένη πορεία, που το κορίτσι έδειχνε ιδανική επιλογή: ικανή αλλά όχι απειλητική, καλλιεργημένη αλλά όχι σοφή, όμορφη αλλά όχι καλλονή, ειλικρινής αλλά όχι ασεβής. Και το κυριότερο, έτοιμη να περιχαρακωθεί στον ρόλο της, πρόθυμη να αναλάβει τα καθήκοντά της – εργαζόμενη, δήθεν ανεξάρτητη και μοντέρνα, αλλά κυρίως σύζυγος, μητέρα και διαχειρίστρια του νοικοκυριού. Συνοδοιπόρος αλλά ένα βήμα πίσω – μην τα θέλουμε όλα δικά μας, θα 'πρεπε να είναι ευγνώμων. Τόσο γενικά όσο και ειδικά, δηλαδή τόσο για τη ζωή όπου την προσκάλεσε να συμμετάσχει όσο και, λόγου χάρη, για τον διορισμό της (να 'ναι καλά ο επιφανής πατέρας του) σε καλή θέση σε κρατική τράπεζα ώστε να εργάζεται χωρίς να δουλεύει. Γι' αυτό και στη φωτογραφία, πίσω από το χαμόγελό του, διαφαινόταν και μια μικρή αμφιβολία που με το καιρό έγινε διαρκής απορία – «Είναι άραγε πραγματικά ευγνώμων;». Κι ύστερα, ένα πρωινό του Ιανουαρίου πριν από μερικά χρόνια, κατέληξε οριστικά αναπάντητο ερώτημα: «Πέθανε ευγνώμων;».

Μερικά εκατοστά παραδίπλα, στην άλλη άκρη του σκρίνιου, αναγνώριζε την ίδια αίσθηση

φθοράς, τον ίδιο αόρατο κατήφορο στη διπλή κορνίζα, ανοικτή σαν βιβλίο, με τις δύο φωτογραφίες από το μαιευτήριο: εκείνη επέμενε στο απαράλλακτο πλατύ χαμόγελο, όμως αυτός έδειχνε ασταθής και στις δύο εικόνες. Μπορεί στη μία να έσκυβε συγκινημένος πάνω από τη νεογέννητη Ζωή, αλλά από το τρουά καρ φαινόταν το μωσαϊκό μέσα του: η αμηχανία προστά σε ένα κολοσσιαίο πρωτόγνωρο γεγονός, η αγωνία για την ευθύνη, η ελπίδα ότι εδώ βρίσκεται η έσχατη ζαριά, ότι θα πετύχει να δημιουργήσει μια ευτυχισμένη σχέση ζωής, αυτή που δεν κατάφερε με τη μάνα του και δεν κατάφερε με τη γυναίκα του – κι όλα αυτά συμπυκνωμένα σε ένα αμυδρά βεβιασμένο χαμόγελο, αφού το εγχειρίδιο, η ορθοδοξία, λέει πως σε μια τέτοια στιγμή κυριαρχεί και βασιλεύει μόνον η απέραντη χαρά. Στην απέναντι φωτογραφία, το σύννεφο έχει φουσκώσει: όχι τόσο επειδή διπλασιαζόταν η ευθύνη, δηλαδή το αφόρητο βάρος, ή διότι η επανάληψη στο όποιο βίωμα αποκλείει τον αφελή ενθουσιασμό – μάλλον γιατί το βρέφος ήταν αγόρι, κι έτσι η ταύτιση, αυτό το καταραμένο ένστικτο, θα τους σκίαζε τη ζωή, θα τους ρήμαζε τα μερόνυχτα, μάλιστα σε διαρκή ταλάντωση, μία από πατέρα προς γιο και μία ανάποδα. Θα μπορούσε να νιώσει απόλυτα όλα τα συναισθήματα του διαδόχου του καθώς αυτός θα ταξίδευε από νήπιο σε παιδί και από έφηβος σε άντρα – και ήξερε από την πρώτη μέρα, από το στιγμιότυπο

εκείνης της φωτογραφίας, πώς θα του φερόταν: όπως φέρθηκαν και σε αυτόν και μετά όπως φέρθηκε ο ίδιος στον εαυτό του. Ιδού το μέλλον: θα τον παρακολουθούσε, θα τον έκρινε, θα τον δικάζε, θα τον τιμωρούσε ακόμα κι όταν νόμιζε πως τον επιβραβεύει. Καλώς ήλθες, μικρέ.

Η διαφορά παρέμενε, διαρκής και εμφανής, ακόμα και στην πιο ανάλαφρή τους φωτογραφία, αυτή που έβγαλαν έξω από μεζεδοπωλείο στο Κολωνάκι την ημέρα που η Δανάη βγήκε πρόωρα σε (σχεδόν πλήρη) σύνταξη. Εκείνη σκασμένη στα γέλια, αφού η ζωή της γινόταν όλο και καλύτερη: σχεδόν οι ίδιες απολαβές χωρίς να εργάζεται, με χρόνο, πολύ χρόνο, για τα παιδιά, όσο κι αν αυτά δεν την πολυχρειάζονταν πια, για τον άντρα της, όσο κι αν αυτός θα παρέμενε απών, για την ίδια, όσο κι αν μην ήξερε πώς να τον γεμίσει. Αδιάφορο – το βασικό ήταν πως το σύστημα την κανάκευε και την ντάντευε, όπως και χιλιάδες συνομήλικούς της, τα χαϊδεμένα παιδιά μιας ξιπασμένης κοινωνίας, η γενιά του Πολυτεχνείου, δηλαδή μια γιγαντιαία συμμορία από παλιόπαιδα τα οποία πάτησαν σε λίγες μέρες σπάνιας λεβεντιάς μιας παρέας ηρώων για να στήσουν σιγά σιγά έναν κράτος χρέπι, κομμένο και ραμμένο στα δικά τους μέτρα, στις δικές τους ανεύθυνες, φιλήδονες επιθυμίες. Γι' αυτό εκείνος δεν γελούσε, απλώς μειδιούσε αμήχανα στη φωτογραφία: ευπρόσδεκτο το όφελος, αλλά η σκεπή θα έπεφτε μια μέρα στα κεφάλια

όλων – ανεξαιρέτως. Το είχε εξηγήσει κατ’ ιδίαν και στον πρωθυπουργό, μια μέρα που τον φώναξε στο Μαξίμου για να του ζητήσει να πει «ειλικρινά και εμπιστευτικά» την άποψή του για την πραγματική κατάσταση της εθνικής οικονομίας και να του κατονομάσει τους υπεύθυνους για την επιδεινούμενη κατάσταση – τη μέρα δηλαδή που έγινε ωμά ευθύς κι έχασε κάθε ελπίδα να γίνει ο επόμενος υπερυπουργός, ο Τσάρος της Οικονομίας, όπως του άρμοζε, όπως όφειλε να συμβεί νομοτελειακά για να τιμήσει το πεπρωμένο του. Τούτο όμως ήταν αδύνατο – για τον ίδιο λόγο που ήταν αδύνατο να απαθανατιστεί περιχαρής σε αυτή τη φωτογραφία: μπορεί η Δανάη να ξεκινούσε γελαστή το άρμεγμα του κράτους, αλλά κάποιος έπρεπε να έχει επίγνωση και να σταθεί στο ύψος των περιστάσεων, κάποιος να φερθεί ως ευπατρίδης και να μην αρνηθεί την ευθύνη. Κάποιος να νιώσει στοιχειώδεις ενοχές.

Υπήρχε και μια δεύτερη διπλή κορνίζα στο σκρίνιο, χωμένη στο βάθος δίπλα στα συρταράκια με τα μικροσκοπικά κλειδιά. Εκείνος την είχε καταχωνιάσει πίσω πίσω, αφού δεν ήθελε να πέφτει το βλέμμα του πάνω της, όμως δεν έβρισκε και το σθένος να την εξαφανίσει για πάντα. Όχι σθένος πύρινο και ηρωικό, αλλά χλιαρό και αντανάκλαστικό, αυτό που προϋποθέτει μέγα μούδιασμα για να γίνει ο ακρωτηριασμός – γιατί με αυτό μοιάζει το να θάβεις τις εικόνες από τις αποφοιτήσεις των

παιδιών σου, όσο κι αν πονάνε. Όχι τόσο η πρώτη φωτογραφία, κι ας μη συγχωρούσε στον εαυτό του ότι δεν χαμογέλασε τη στιγμή που η Ζωή σήκωσε σαν τρόπαιο τον πάπυρο του διπλώματος και, όταν, μέρες μετά, βγήκε το φιλμ και τυπώθηκαν τα αρνητικά δεν μπορούσε πλέον να αλλάξει τίποτα. Το σφάλμα είχε καταγραφεί, σκυτάλη στις Ερινύες. Δίπλα όμως τα πράγματα πάλι χειροτέρευαν, παρόλο που αυτός χαμογελούσε, το ίδιο και η Ζωή, το ίδιο και ο γιος του με την τήβεννό του, κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος πλέον, το ίδιο και η Δανάη – όμως κάτωχρη, αδυνατισμένη, αποκαμωμένη από τις χημειοθεραπείες, με τις ρυτίδες στο πρόσωπό της να έχουν γίνει αυλάκια πόνου, ράγες για τα δάκρυα που έχυne τις νύχτες, αγκαλιά με το μαξιλάρι της. *Μια μικρή σκιά στον πνεύμονα, να το δούμε, πιθανόν δεν είναι τίποτα ή τουλάχιστον τίποτα το σοβαρό* – έτσι είχε πει ο ακτινολόγος μετά την πρώτη εξέταση. *Ναι, γιατρέ, προφανώς και καπνίζει, σα φουγάρο και από μαθήτρια* – μιας κι ήταν για λίγο μόνοι τους, ώσπου να ντυθεί η Δανάη και να υπογράψει τα σχετικά έγγραφα, ήθελε να του πει κι άλλα, ότι ούτε οι απαγορεύσεις την πτόησαν, ότι παρακαλούσε τα γκαρσόνια να την αφήσουν να φουμάρει, ότι ρωτούσε τους διπλανούς εάν θα τους ενοχλούσε, ότι μια φορά άναψε στην Αθηναϊκή Λέσχη και το κρατούσε κάτω από το τραπέζι πιστεύοντας ότι η διακριτικότητα ξέπλενε την παρανομία. Μόνο στο εξωτερικό

συμμορφωνόταν, αλλά πάλι ντροπιαζόταν, ειδικά κάθε χρόνο στο Παρίσι όταν την πήγαινε για τη γαμήλια επέτειό τους και έμεναν στη ίδια σοφίτα του μικρού ξενοδοχείου στο Σεν Ζερμέν, εκεί όπου πρωτοπήγαν για τον μήνα του μέλιτος, εκεί όπου μια άλλη χρονιά συνελήφθη η Ζωή, εκεί όπου αργότερα η Δανάη πέρασε ένα τριήμερο όχι αγκαλιά με τον άντρα της αλλά με τη λεκάνη της τουαλέτας όταν ξεκινούσε η εγκυμοσύνη στο μικρό. Γινόταν ρεζίλι όρθια έξω στο κρύο, στην είσοδο των εστιατορίων, καπνίζοντας την τσιγαρούκλα και επαναλαμβάνοντας «εξκουζέ μουά!» στον κόσμο που μπαινόβγαινε στην μπρασερί ή στο μπιστρό – πάλι καλά που θυμόταν και λίγα από τα γαλλικά της προεφηβείας, αυτά που συνόδευαν το πιάνο και το μπαλέτο του φιλόδοξου, αισιόδοξου μικροαστισμού. Γαλλικό ήταν κι εκείνο το πειραματικό φάρμακο που υπέγραψε να δοκιμάσει εν γνώσει αγνώστων παρενεργειών – σας διαβεβαιώ, κυρία Παύλου, το έλεγα και στον σύζυγό σας νωρίτερα, να, ρωτήστε τον, ενδεχομένως πρόκειται για ένα άλμα στη θεραπεία του καρκίνου, ειδικά στον πνεύμονα, απλά είναι πολύ καινούργιο και δεν υπάρχει ακόμα ικανός αριθμός περιπτώσεων για πλήρες στατιστικό δείγμα, οι ενδείξεις όμως είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικές. Αυτά τους έλεγε ο ογκολόγος, ξανά και ξανά – ενώ θα μπορούσε απλώς να είχε πει ότι της απομένουν έξι μήνες ζωής. Που τελικά ήταν πέντε.

Πέντε μήνες όπου εκείνος δεν άλλαξε τη ζωή του, δεν επιβράδυνε στη δουλειά του, δεν ανέστειλε άλλες δραστηριότητες, δεν εγκατέλειψε συνήθειες. Πέντε μήνες που η Δανάη πέρασε πολύ περισσότερο με τη Σβέτα, τη Βουλγάρα αποκλειστική νοσοκόμα, παρά με τον άντρα της. Πέντε μήνες που αυτός γυρνούσε το βράδυ και της φερόταν σαν να μην τρέχει τίποτα, ενίοτε παραπονούμενος όταν την έβρισκε σε κατάπτωση, αρνούμενος την τρυφερότητα, δίνοντας στοργή με το σταγονόμετρο. Ίσως γιατί δεν ήθελε να πιστέψει ότι το σενάριο της ζωής του έκρυβε ακόμα μία τραγωδία, με την πανωλεθρία να περνάει από την επαγγελματική στην προσωπική σφαίρα – ή, αντίθετα, πιθανώς επειδή γνώριζε πολύ καλά την έκβαση του δράματος και ήθελε να αποσυνδεθεί από τώρα, να επιταχύνει δηλαδή τη πορεία που είχε ξεκινήσει εδώ και χρόνια, απομακρυνόμενος διαρκώς, ειδικά μετά την εμμηνόπαυση της Δανάης που της εξαύλωσε την (ούτως ή άλλως συνεχώς μειούμενη) επιθυμία για συνεύρεση κι εκείνος, «αναγκαστικά» μονολογούσε σιωπηλά, άρχισε να ξενοπηδάει. Πώς να μην κερατώνεις τη γυναίκα σου όταν σε έχει πάει για τα καλά από το, έστω, «Κυριακάς και εορτάς» στο «επετείους και γενέθλια»; Πώς να μην πηγαίνεις, αρχικά, με διαζευγμένες, συνομήλικες κυρίες του Κολωνακίου; Και μετά με μία τριαντάρα, να 'ναι καλά το μαγικό μπλε χαπάκι. Κι ύστερα –ως, υποτίθεται υποδειγματικός, υποδιοικητής– με μια

γραμματέα στην τράπεζα και τέλος (ως υμνητής της ανδρικής φιλίας) με τη γυναίκα ενός φίλου σου. Έχει και η ακεραιότητα τα όριά της. Εντοπίζονται περίπου εκεί όπου αρχίζει η υποκρισία.

Ούτε καν τη λίστα του σούπερ μάρκετ δεν έμαθε να γράφει εκείνο το καταραμένο πεντάμηνο – ευτυχώς που υπήρχε η Βουλγάρα και τα κανόνιζε όλα, σκέτο πολυεργαλείο, όπως άλλωστε φάνηκε κι αργότερα, όταν, λίγες μέρες μετά την κηδεία, πήγε παραδουλεύτρα στη Ζωή, ενώ αργότερα έγινε και μαία, και τώρα πια είναι πλήρους απασχόλησης νταντά του εγγονού κι ας έρχεται και στο σπίτι του δύο φορές την εβδομάδα για τρεις-τέσσερις ώρες για να καθαρίσει, να πλύνει, να σιδερώσει. Διάολε, να 'ταν σήμερα κι όχι μεθαύριο η επόμενη φορά – να ακούσει την προσφώνηση «Γκύριο Άλγκη» ή, χειρότερα, την αναφορά στο τι κάνει «το μικρό Άλγκη», για να τη διορθώσει «ο νεαρός Αλκιβιάδης», έστω «το νεαρό Αλγκιμπιάντη». Να τη χαλβαδιάσει λίγο, έτσι που ήταν βυζαρού και φαρδοκάπουλη, κι ας ήταν μέτρια προς ασχημούλα, μία σκληρή σλαβόφατσα με νύχια-μαλλιά στην τρίχα, μια μετανάστρια που ήρθε για να μείνει και να αφομοιωθεί, ξεκινώντας από την επίσκεψη στο συνοικιακό κομμωτήριο και τα ψώνια, ειδικά για φθηνά ντεκολτέ μπλουζάκια από τους πάγκους των κυριακάτικων πλανόδιων στο Μοναστηράκι. Να μιλήσουν λίγο, να της πει ένα σόκιν ανέκδοτο για να δει την αντίδρασή της, να δο-

κιμάσει τα όριά της, και να μπει στην ουσία – να της ζητήσει να κάνει τη γαμολίστα του σούπερ μάρκετ.

Ή τέλος πάντων να της δώσει εντολές – ως Έλλην αριστοκράτης προς Βούλγαρο λαουτζίκο, αυτή η επιβολή κρατάει χιλιετηρίδα, από τον Βουλγαροκτόνο, δεν το λέει μόνον η Ιστορία, το λέει και η λογοτεχνία, άνθρωποι σαν κι αυτόν γνώριζαν τη Δέλτα απέξω κι ανακατωτά. Πήγαν να σηκώσουν οι βάρβαροι κεφάλι πριν εκατόν είκοσι χρόνια, αλλά δεν υπολόγισαν ότι ηγούντο της εμπροσθοφυλακής μας οι αφανείς εθνάρχες, ο Μελάς και ο Δραγούμης. Και μετά τους κατατρόπωσε ο επιτελάρχης Μεταξάς στους Βαλκανικούς – ναι, ο Μεταξάς, τα γεγονότα είναι γεγονότα, το είχε πει και σε μια συνέντευξη, ορίστε άλλο ένα λάθος, άλλη μια χοντροκεφαλιά, από αυτές που μόνο οι ανώτεροι άνθρωποι διαπράττουν. Τότε τους πήραμε και τη Θεσσαλονίκη μέσα από τα γαμφιά τους νύχια – ένα διαμάντι που, έναν αιώνα μετά, οι ελληνάρες αποκαλούν απλά «ερωτική». Τόσο καταλαβαίνουν τα ζώα, αυτός ο καρμοίρης βαλκάνιος λαός – που βασικά, σαν τον Τούρκο, τον νοιάζουν μόνο το στομάχι του και το πουλί του, πήγαινε μια βόλτα από το Τοπ Καπί στην Πόλη και θα καταλάβεις. Κι η τουρκιά δεν σταματά στη λαϊκή μάζα – τα εγγόνια κάποιων επιφανών αστών είναι μισοί Τούρκοι.

Και καλά οι Τούρκοι που μας έχουν πάρει τον αέρα από το 1922 και δεν μπορούμε να

το μαζέψουμε – σε λίγο θα μας καβαλήσουν κι οι Βούλγαροι. Εμείς φθίνουμε διαρκώς, γινόμαστε πτωχευμένη σοσιαλμπανανία, δίνουμε τα κλειδιά της χώρας σε απατεώνες και σαλτιμπάγκους, ενώ αυτοί, τριάντα χρόνια τώρα, μόνο προοδεύουν, συνέχεια αναβαθμίζονται, έχουν αρχίσει να μας σχολιάζουν, να μας σαρκάζουν, σε λίγο θα σηκώσουν και μύτη. Κοίτα να δεις που μια μέρα η Σβέτα θα του αντιμιλήσει. Κοίτα να δεις που στο τέλος θα νικήσει ο Ιβάτζης...